

Біорізноманіття, біотехнія та созологія

Альфред ДУЛИЦЬКИЙ

Кримський агротехнологічний університет (Південний філіал Національного університету біоресурсів та природокористування); aidzoo@ukr.net; вул. Київська, 67/2, кв. 26, Сімферополь, АР Крим, 95017, Україна.

Природне біорізноманіття має декілька ціннісних характеристик, які визначають пріоритетність задач щодо його збереження:

- 1) з точки зору споживача елементи біорізноманіття є природними скарбницями, які вже сьогодні представляють зриму користь для людини але здатні стати ще кориснішими у майбутньому;
- 2) біорізноманіття як таке приносить як господарську, так і наукову користь (напр., при пошуку нових лікарських препаратів або засобів лікування);
- 3) вибір на користь збереження біорізноманіття – це етичний вибір. Людство в цілому – це частка екосистеми планети, й тому воно повинно бережливо ставитися до біосфери (по суті, ми всі залежимо від її благополуччя).

Для фахівців зоолого-екологічного профілю саме третя причина й може вважатися головною, хоча, на мій погляд, цей вибір не зовсім коректно називати етичним, оскільки він радикальний, бо пов'язаний зі збереженням функціональної дієздатності біосфери, і тільки за таких умов стають актуальними аргументи господарської корисності. Аргумент щодо природних скарбниць (перший) також є вибором корисності, але лише для одного з всіх видів біоти землі – для людини.

Тобто, перший і другий аргументи щодо збереження біорізноманіття за своєю суттю – майже одне й те саме.

Специфічна функціональність та особливість біорізноманіття – віддзеркалення складності того чи іншого біогеоценозу. Поява нових видів (ланок) у трофічному ланцюзі – процес більш менш природний, хоча і його протікання відображає наявність і ступінь антропогенного впливу на природне середовище.

¹ Наводиться за: <http://ru.wikipedia.org/wiki/Биоразнообразие>. В оригіналі, окрім цих трьох причин, наведено ще одну: «Значимість біорізноманіття можна ... характеризувати в естетичному, сутнісному і етичному плані. ... Для людини природа є вічною й незмінною цінністю». Але, це тлумачення по суті є продовженням й розширенням попереднього третього пункту (АД).

Тільки природне біорізноманіття планетної біоти може сприяти тривалому й максимально раціональному функціонуванню живої оболонки землі, на відміну від антропогенного (сільськогосподарського) фіто-, зоо- та будь-якого іншого штучного (селекційного) різноманіття, що сформовані людиною лише для вирішення вузькоспоживчих завдань людської спільноти, і яке є ніщо інше як біотехнія.

Біорізноманіття сільськогосподарських тварин і рослин відрізняється від природного видового різноманіття тим, що воно майже не вписується у трофічні ланцюги природних біогеоценозів, у зв'язку з чим, його неможна «плюсувати» до біорізноманіття природних екосистем. Це різноманіття практично не пов'язане із природним різноманіттям, і у тих моментах, де вони стикаються, взаємодіють, неодмінно стається катастрофічне зменшення природного біорізноманіття в усіх ланцюгах трофічної (біогеоценотичної) взаємодії.

Існує думка, що антропоморфізовані (одомашнені й селекційно змінені) види можуть бути адекватною заміною зниклим природним популяціям і видам. Ця точка зору прослідковується навіть у сучасному систематичному зведенні щодо ссавців («Види ссавців світу», III видання), у якому до числа зоологічних видів додано такі одомашнені види як кінь, коза, вівця, навіть пес. І якщо щодо коня це хоч до деякої міри доцільно, то зовсім не логічно включати у перелік зоологічних видів ті домашні форми, предки яких ще не зникли із природних місцезнаходжень.

З точки зору охорони природи, значення для її збереження (збереження конкретних біогеоценозів) антропогенного видового різноманіття не має практично жодного стабілізуючого впливу, але може мати відчутний деструктивний вплив. Наприклад, біотехнічна підтримка тих чи інших видів (тобто створення для них сприятливіших трофічних й навіть біоценотичних умов порівняно з місцевими видами) може призвести навіть до повного витіснення окремих, а то й багатьох, місцевих видів, що є компонентами даного біогеоценозу. Більше того, біотехнічне втручання з метою «спасіння» якогось виду може ініціювати процеси, що врешті призводять до протилежних результатів (як це сталося, наприклад, зі степовим бабаком у Луганському заповіднику після припинення традиційного для цих місць і екосистем випасу копитних).

Тобто, в окремих випадках і антропогенний вплив на біогеоценоз може виявитися важливим і необхідним для підтримки його функціонування у випадку втрати ключового природного виду, і такою підтримкою може бути інтродукція функціонального аналога втраченого виду.

Wilson D. E., Reeder D. M. (eds.). Mammal Species of the World. – Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2005. – 2142 p. – <http://www.bucknell.edu/msw3/>.